

ዳኞች፡- ዓብዱልቃድር መሐመድ

ታፈሰ ይርጋ

ፀጋዬ አስማማው

አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

አመልካች፡- ናስ ፋድስ የድ/ዳ/ጨ/ጨ/ፋብሪካ ተከራይ - ጠበቃ ወንድዬ ግርማ ቀረቡ

ተጠሪ፡- እነ ስንዱ ደጀኔ (93 ሰዎች)

መዝገቡን መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ፍ ር ድ

ጉዳዩ የአሰሪና ሰራተኛ ጉዳይ አዋጅን መሰረት ያደረገ ሲሆን ክርክሩ የተጀመረው የአሁኑ ተጠሪዎች የካቲት 18 ቀን 2000 ዓ.ም በፃፉት የክስ ማመልከቻ በአመልካች ድርጅት ለረዥም ዘመናት በተለያዩ የስራ ዘርፎች ተቀጥረው ሲሰሩ ቆይተው መስከረም 30 ቀን 2000 ዓ.ም የስራ ውላቸው መቋረጡን፣ እንዲህ ሲደረግም ሊከፈላቸው የሚገባ የስራ ስንብት ክፍያ፣ የ60 ቀን ክፍያ፣ የማስጠንቀቂያ ጊዜ ክፍያ፣ ያልተወሰደ የአመት እረፍት ክፍያ ሳይከፈላቸው መቅረቱን ዘርዘረው በሀብረት ስምምነቱ መሰረት ለእያንዳንዳቸው የአንድ ወር ደመወዝ በ42% ተባዝቶ የ2 ዓመት ክስድስት ወር ተቆጣጦ የተያዘባቸው የአገልግሎት ክፍያ እንዲከፈላቸው ይወሰንላቸው ዘንድ ዳኝነት ጠይቀው በአሁኑ አመልካች ላይ በፌዴራሉ መ/ደ/ፍ/ቤት በመሰረቱት ክስ መነሻ ነው፡፡ የአሁኑ አመልካችም በተከላከሉት ቀርቦ በሊዝ ውሉ መሰረት የፕራይቪታይዜሽንና የመ/ል/ድርጅቶች ተቆጣጣሪ ኤጀንሲ ወደ ክርክሩ እንዲገባ እንዲታዘዝለት የአገልግሎት ክፍያ ጥያቄም ጊዜውን በተመለከተ ግልጽነት የሌለው በመሆኑ የሥነ-ሥርዓት ጉድለት እንዳለበት በመዘርዘር በመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያነት የተከራከረ ሲሆን በፍሬ ነገር ረገድም ለክሱ ኃላፊነት የሌለበት መሆኑን ያሳያሉ ያላቸውን መከራከሪያ ነጥቦችን አንስቶ ተከራክሯል፡፡ ጉዳዩን በመጀመሪያ ደረጃ የተመለከተው ፍ/ቤትም የአመልካችን መከራከሪያ ነጥቦችን ውድቅ አድርጎ ለክሱ ኃላፊነት ያለበት መሆኑን በመግለጽ ተጠሪዎች እያንዳንዳቸው የአንድ ወር ደመወዝ 42% ለሁለት ዓመታት፣ 21% ደግሞ ለስድስት ወራት የአገልግሎት ካሳ ክፍያ በአመልካች ሊከፈላቸው ይገባል ሲል ወስኗል፡፡ ጉዳዩ በይግባኝ የቀረበለት የፌ/ከፍተኛ ፍ/ቤትም ይግባኝን በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 337 መሰረት ሰርዞታል፡፡ የአሁኑ የሰበር አቤቱታ የቀረበውም ይህንኑ ውሳኔ በመቃወም ለማስለወጥ ነው፡፡

የአመልካች ጠበቃ ሐምሌ 23 ቀን 2000 ዓ.ም በፃፉት 2/ሁለት/ ገጽ የሰበር አቤቱታ በበታች ፍ/ቤቶች ውሳኔ መሰረታዊ የሆነ የህግ ስህተት ተፈጽሟል የሚሉባቸውን ምክንያቶች ዘርዘረው አቅርቦዋል፡፡ ይዘቱም ባጭሩ ጉዳይ በቀጥታ የሚመለከተው የፋብሪካው ባለቤትና አከራይ በክርክሩ ጣልቃ እንዳይገባ መደረጉ፣ አመልካች ፋብሪካውን ከመከራየቱ በፊት ላለ እዳና ሐላፊነት ከፋይና አስከፋይ መደረጉ ከህጉና ከከራይ ውሉ ውጪ መሆኑንና ጉዳዩም ቀደም ሲል በተመሳሳይ ሁኔታ ክስ ቀርቦበት የመጨረሻ ውሳኔ ያገኘ ነው በማለት ዘርዘረው የበታች ፍ/ቤቶች ውሳኔ እንዲሻር ዳኝነት መጠየቃቸውን የሚያሳይ ነው፡፡ የሰበር አቤቱታው ተመርምሮም በሰበር ችሎቱ ሊታይ ይገባል በመባሉ ተጠሪዎች በወኪሎቻቸው አማካኝነት ታህሳስ 09 ቀን 2001 ዓ.ም በፃፉት 2/ሁለት/ ገጽ ማመልከቻ የአመልካችን የሰበር አቤቱታ በመንቀፍና የበታች ፍ/ቤቶችን ውሳኔ ተገቢነት በመግለጽ ውሳኔው ሊጸና ይገባል በማለት ተከራክረዋል፡፡

የአመልካች ጠበቃ በበኩላቸው የካቲት 11 ቀን 2001 ዓ.ም በዓፋት ማመልከቻ የሰበር አቤቱታቸውን በማጠናከር የመልስ መልሣቸውን ሰጥተዋል።

የጉዳዩ አመጣጥ አጠር አጠር ባለ መልኩ ከላይ የተገለጸው ሲሆን ይህ ችሎትም የግራ ቀኙን የጽሑፍ ክርክር የሰበር አቤቱታው ከቀረበበት ወሣኔ እና አግባብነት ካላቸው ድንጋጌዎች ጋር በማገናዘብ በሚከተለው መልኩ መርምሮታል። እንደመረመረውም የችሎቱን ምላሽ የሚያስፈልገው አቤይ ጭብጥ በጉዳዩ የፕራይቪታይዜሽንና የመንግስት ልማት ድርጅቶች ተቆጣጣሪ ኤጀንሲ በክርክሩ እንዲገባ አመልካች ጠይቆ በበታች ፍ/ቤቶች ጥያቄው ወድቅ ተደርጎ ለክፍያው ኃላፊ መባሉ ባግባቡ መሆን ያለመሆኑ ሆኖ አግኝቶታል።

ከክርክሩ ሂደት መገንዘብ የተቻለው ተጠሪዎች ለረጅም ዘመናት በተለያዩ የስራ ዘርፎች በፋብሪካው ተቀጥረው የሚሰሩ መሆኑን፣ ፋብሪካውን የሚያስተዳደረው የነበረው የፕራይቪታይዜሽንና የመንግስት ልማት ድርጅቶች ተቆጣጣሪ ኤጀንሲ መሆኑን፣ ፋብሪካውን የአሁኑ አመልካች ከአስተዳዳሪው አካል በኪራይ ከየካቲት ወር 1999 ዓ.ም ጀምሮ ለሁለት ዓመታት ያህል መከራየቱን ነው። እንግዲህ አመልካች የፋብሪካው ተከራይ መሆኑ ከተረጋገጠ ከፋብሪካው ጋር ተያይዘው የሚነሱት መብትና ግዴታዎች የኪራይ ውሉንና አግባብነት ያላቸውን ድንጋጌዎች በመመልከት ምላሽ የሚያገኙ ናቸው። አመልካች ለተጠሪዎች ጥያቄ በተከራይነቱ ኃፊነት የሌለበት መሆኑን፣ የተከራይ እና አከራይ መብትና ግዴታም በውሉ ላይ መዘርዘሩን ጠቅሶ አከራይ ወደ ክርክሩ እንዲገባ ይታዘዝለት ዘንድ አመልክቷል። የስር ፍ/ቤትም አመልካች በዋቢነት የጠቀሰውን የኪራይ ውሉን አንቀጽ ሰራተኞች የክፍያ ጥያቄውን በቀጥታ ለአከራይ እንዲያቀርቡ የማያስገድድ፣ አመልካችም በመዋቅሩ ምክንያት ከስራ ለሚያሰናብታቸው ሰራተኞች ተገቢውን ክፍያ ከፈፀመ በኋላ ወጪውን ከአከራይ እንዲጠይቅ የሚያስችል ነው በማለት የራሱን እምነት በመግለጽ ወደ ክርክሩ እንዲገባ የተጠየቀውን አካል ሳይጠራ አመልካችን ኃላፊ አድርጎ ወስኗል።

በመሰረቱ በአንድ ጉዳይ ላይ ክስ ሊቀርብና የክሱም ምክንያት የብዙ ሰዎች መብትና ጥቅም የሚነካ ሆኖ ከእነሱ ውስጥ አንዱ ወይም ከሌሎች ክስ ባቀረቡ ጊዜ በቀጥታም ሆነ በተዘዋዋሪ መንገድ በጉዳዩ ላይ የሚሰጠው ውሳኔ ወይም ፍርድ የክርክሩ ተካፋይ ያልሆኑትን ወገኖችም መብትና ጥቅም የሚነካ ሲሆን በክሱ ውስጥ ተካፋይ ያልሆኑ ሰዎች የክርክሩ ተካፋይ እንዲሆኑ ፍ/ቤቱ ትእዛዝ መስጠት የአለበት ስለመሆኑ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 39/1/ እና 40/2/ ድንጋጌ ስር ተመልክቷል። እነዚህ ወገኖች ተካፋይ ማይሆን የሚሰጠው ውሳኔ ወይም ፍርድ ውጤት የማይኖረው ስለመሆኑም ተጠቃሽ ድንጋጌዎች መንፈስ ያስገነዝባል። በመሆኑም በክሱ ውስጥ መግባት ያለበት ተከሣሽ የሆነ እንደሆነ ፍ/ቤቱ የክርክሩ ተካፋይ እንዲሆንና ለቀረበው ክስ መልስና መከላከያውን እንዲያቀርበው ሊያዘው የሚችል ስለመሆኑ ሥነ-ሥርአት ህጉ አስቀምጧል። በክርክሩ ውስጥ የግድ ተካፋይ መሆን የሚገባቸው ወገኖች ማለት ክስ በቀረበበት ጉዳይ ላይ በሚሰጠው ውሳኔ ጥቅማቸው፣ መብታቸው ወይም ግዴታቸው የሚነካ በክርክሩ ውስጥ ተካፋይ ያልሆኑ ሰዎች ስለመሆናቸውም ከፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 40 ድንጋጌ ይዘት የምንገነዘበው ጉዳይ ነው።

በተያዘው ጉዳይ አመልካች የፋብሪካው ተከራይ ሆኖ የኪራይ ውሉ የሚቆይበት ዘመንም ሁለት ዓመት ስለመሆኑ የአከራይና ተከራይ ጥቅም፣ መብት ወይም ግዴታዎች በኪራይ ውሉ መዘርዘሩን አመልካች ያስረዳ ሲሆን ከኪራይ ውሉ ይዘት አኳያ ሲታይም በጉዳዩ ላይ የሚሰጥ ውሳኔ የአከራይን ጥቅም፣ መብት ወይም ግዴታ ሊነካ አይችልም ሊባል የማይገባው ነው። በመሆኑም አከራይ በክርክሩ የግድ ተከራይ መሆን የሚገባው ወገን /Indispensable party/ ሆኖ እያለ የስር ፍ/ቤት በኪራይ ውሉ ላይ የተመለከተውን አንድ አንቀጽ ብቻ ነጥሎ በመውሰድ የአመልካችን ጥያቄ ወድቅ ማድረግ ስነ-ስርአታዊ ባለመሆኑ መሰረታዊ የሆነ የህግ ስህተት የተፈፀመበት ሆኖ ተገኝቷል። በዚህም ምክንያት ተከታቸውን ወስነናል።

ው ሣ ኔ

- 1. በፌ/መ/ደ/ፍ/ቤት በመ/ቁ. 22768 ሚያዝያ 21 ቀን 2000 ዓ.ም ተሰጥቶ በፌ/ክ/ፍ/ቤት በመ/ቁ. 03845 ሐምሌ 14 ቀን 2000 ዓ.ም በትእዛዝ የፀናው ውሳኔ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 348/1/ መሰረት ተሸሯል።

2. የፋብሪካው አከራይ የተባለው የፕራይዜታይቪሽንና የመንግስት ልማት ድርጅቶች ተቆጣጣሪ ኤጀንሲ በክርክሩ ውስጥ የግድ ተካፋይ መሆን የሚገባው ወገን በመሆኑ ለቀረበ ክስና መልስ መከላከያውን እንዲያቀርብ የስር ፍ/ቤት ትእዛዝ ሰጥቶ ጉዳዩን እንደገና በመመልከት ተገቢውን ውሳኔ ይሰጥበት ዘንድ ጉዳዩን በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 343/1/ መሰረት መልስንለታል። ይፃፍ።
3. በዚህ ችሎት በተደረገው ክርክር የወጣውን ወጪና ኪሣራ የየራሳቸውን ይቻሉ ብለናል።
4. መዝገቡ ተዘግቷል፤ ወደ መ/ቤት ይመልስ።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት።

ቤ/ኃ